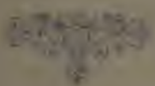
ANTWERPEN'S TWEEDE WERELDTENTOONSTELLING

EEN BLIK IN

OUD-ANTWERPEN

MET EENE KEUZE DER ALDAAR MEEST GEZONGEN OUDE en NIEUWE VLAAMSCHE LIEDEREN

Prijs : 15 Centiemen.

ANTWERPEN
Boek- en Steendrukkerij JAN BOUCHERIJ,
Hopland, 30.

1894.

EEN BLIK

IN

OUD-ANTWERPEN

I.

Wanneer men, de uitgestrekte omheining der eigenlijke Tentoonstelling verlatende, de logge vestingmuren en de indrukwekkende Kipdorppoort van 1550 (1) met haar keizerlijk wapenschild, het trotsche opschrift : *Plus oultre*, en haar schilderachtige valbrug achter den rug heeft, en zich dan — van uit het bonte gewoel van daareven, van uit die Babelsche verwarring, waarin, te midden van een drokke schaar heeren en dames in stemmige moderne kleederdracht een leger kleurlingen uit alle hemelstreken: Fellahs en Arabieren, Kongonegers en Zoeloes, Sjineezen en Japanners, Hindoes en Maleiers, Spaansch-Amerikanen en Roodhuiden, den vroolijken regenboog hunner veelkleurige en zeldzaam gesneden kostumen laten schitteren, en men loopt dan even, de eerste huizen voorbij, tot op den hoek der *Borsestraet*, tegenover de *prenterije* » *Den Druyventros* » of den zoo rijkvoorzienen als keurig ingerichten dubbelwinkel, « *In de Sterre* »,

(1) Afgebroken in 1865-1866 zonder ooit voltooid te zijn geweest. — De buitenzijde vertoont het wapen van Keizer Karel, de binnenzijde dat van het markgraviaat Antwerpen.

van de welbekende firma Cupérus en Zonen, dat is, tot vlak tegenover het muurtje en den kalvarie van het Begijnhof, met in het midden,zijn schilderachtigen waterput en zijn Maria-zuil ; dan lijkt het er wel naar, alsof men uit het kosmopolitische heden bij tooverslag verplaatst wordt in een wereld van primitieven eenvoud en afgesloten eigendommelijkheid, alsof men van de negentiende eeuw, 't onmogelijke plots mogelijk wordend, in de zestiende, vijftiende, veertiende, of van de werkelijke wereld in de wereld der sprookjes is overgetreden.

Niet beter kan ik den indruk weergeven, die den bezoeker van Oud-Antwerpen — laat mij zeggen -- *bevangt*, dan als ik zeg, dat sprookjeslucht hem, op een oogenblik als het veronderstelde, in het gezicht waait. En frisch en jeugdig, neen, verfrisschend en verjeugdigend, verkwikkend en louterend vult die sprookjeslucht, bevracht met de krachtigste aromen van een onverbasterd nationaal verleden, de longen, en machtig voelt ook de meest twijfelzieke zoon van dit eeuweinde, dat de ideëele band,welke het heden met het verleden verbindt, is gevlochten uit het beste en edelste in ons ; dat hij in zijn innigste wezen weinig verschilt met de banden des bloeds, met de verwantschap tusschen zoon en vader, met de navelstreng welke het kind, kanaal van leven en voeding tegelijk, vasthecht aan den groeizamen schoot der moeder.

Dit Oud-Antwerpen, de mooie droom van Vlaamsche mannen als Max Rooses, Frans van Kuyk Eugeen Geefs, Jan Adriaensen : het is een heerlijk gedicht in hout en steen, zingende, in het zwierig lyrisme zijner grillige silhouetten en in de gewild verweerde kleuren zijner gevels en daken, den zoeten weemoed en de hartelijke gemoedelijkheid van een onwederroepelijk verleden en geleden tijd.

Dat *kunst* is een schoone, uit de waarheid gesproten of de waarheid tot begoochelens toe nabootsende leugen, — was het niet Göthe, die het in zijn gesprekken met Eckermann zeide? — nooit begrijpt men zulks beter of vollediger *dan hier*. *Hier* toch is alles — hoe verrassend waarschijnlijk, én natuurlijk, én echt, én authentiek dan ook, — even valsch en logenachtig in de stoffelijke uitvoering als systematisch gewild in de opvatting.

In de volkssprookjes lezen wij wel eens van paleizen, in éen enkelen nacht, op het bevel van een of anderen machtigen toovenaar, uit den grond opgerezen. Niet met zoo'n eenvoudig sprookjespaleis, veeleer met een gansche sprookjesstad moet men Oud-Antwerpen vergelijken.

Niet minder dan éen tachtig groote en kleine huizen, op schilderachtige wijze geschaard rondom het oude, in 1408 gebouwde en in de zestiende eeuw (1564) afgebroken stadhuis; de nog heden in de Hofstraat bestaande *eerste* beurs, dagteekenende van 1515; eenkerkje, trouwe kopij van de Sint-Niklaaskapel in de Lange Nieuwstraat; een godshuis en een beggijnhof; elk dier huizen zijnde de wel verkleinde, doch zeer nauwgezette reproductie van een of ander merkwaardig *steen* uit de *Sinjorenstad* van vóór 1585; is dat niet in waarheid een stoute dichterdroom, onverhoopt, onverwacht geworden tot dege werkelijkheid?

Uiterst vernuftig, deze heropbouw van een overeeuwsche stadswijk. Het geraamte van al deze huizen, uitsluitend in hout opgetrokken, is bekleed met een soort van uiterst stevig *carton-pierre*, waarop daarna de schilden en uithangborden gemoeleerd, ankers, baksteen, en wat dies meer, geschilderd werden. *Geschilderd,* zeg ik,

doch met zulk een verrassend en begoochelend.... realisme, dat men zou zweren : dat rood is het natuurlijk rood van den baksteen, dat anker is gesmeed uit het stevigste ijzer. En hoe oud en verweerd zien die gevels er uit ! Zwarte strepen van den afdruipenden regen kladderen langs ankers en uithangborden ; gebarsten is op meer dan één plaats de steen ; gespleten zijn de vooroveruit stekende balken van de daken.....

Maar — uit eerbied voor kunst en poëzie beide, vergeet dit alles ! Verzaak uw modernen twijfelgeest en uw geschiedkundige kennis, als gij dezen grond betreedt. Weten moogt gij niet, dat het echte arduin van venster en deuren, de kloeke roode baksteen der muren, noch arduin, noch baksteen, — maar enkel handig gevormd en kunstig gekleurd *staff* is zonder meer ; en evenmin moogt gij er aan denken, dat de eeuwenheugende druivelaar, dien gij straks op de Groote Markt den houten gevel van Brodt's *Wijntaveerne* met een weelde van groenende loten zult zien bekleeden, zoo dood is als *de dooje pier* van wijlen Van Zeggelen, en dat al die twijgen wortelen in een tiental potten, van binnen aan de planken vastgenageld !

Neen, om volop te genieten wat deze unieke „ schepping „ te genieten geeft, moet men — volgens Hugo's woord — „ *admirer comme une brute,* „ er naar kijken als een koe naar de mooie in purper en goud wegzinkende zon, zonder redeneeren, zonder oordeelen, zonder wetenschap, dom- en stomweg. Om hier in werkelijkheid „ *te zien* „ het voor de oogen des lichaams onzichtbare, *den geest* die het alles bezielt, den geest der geschiedenis en der poëzie, moet men nadoen wat in Schimmels gedichtje, „ *Zij zagen* „, het bijbellezende oudje en

haar kleindochterje doen : „ *gelooven* ".

Loopen wij nu even de Borsestraet door, voorbij den huize *In 't Ghildewaepen*, waar schilder Piet Verhaert arbeidt aan een reeks etsen en lithografieën, voorstellende de merkwaardigste hoekjes van het vooreeuwsche Antwerpen ; voorbij het aardig ingerichte *Schuttershof* daarnaast met zijn verleidelijken rijkdom van wijn-, ale- en koffiedranken ; voorbij *Het Aerdsch Paradijs*, waar Adam en Eva op hun ouden dag nu drank verkoopen; voorbij het wonder eigenaardige Sint-Jorishuis, in welks benedengedeelte de schilder Felu, door de grillige vrouw Natuur, stiefmoederlijk genoeg, zonder armen de wereld ingezonden, met zijn voeten palet en penseel hanteert met een vaardigheid, laat mij zeggen : een *handigheid*, die handigen en handigeren beschamen zoude ; wat verder nog, voorbij den schoenmakerswinkel, waar de Antwerpsche Hans Sachs, de blijspelschrijver de Lattin, schoenen verkoopt, waarvan gij, volgens zijn berijmd uithangbord, alleen „ het leêr „ betaalt en waarmee gij, zoo gij ze om den hals wilt dragen, *minstens negen volle jaren — goed kunt varen* ; en wij bevinden ons, latende links van ons de oude *Borse* met haar door tal van winkeltjes bezette *panden*, op de *Groote Markt*, een plein, weinig kleiner dan de Groote Markt van Brussel, een machtig aangrijpende verrijzenis van een geheel verleden.

De *transposition d'époque*, het *dépaysement d'âme*, waarvan Theophile Gautier sprak naar aanleiding van Leys' schilderijen, hier hebben wij ze vóor ons. Die Groote Markt is, op één enkele leelijke vlek : het smakeloos gekleurde openluchttooneel (1) na,

(1) Nogtans een kopij van het tooneel, opgericht in 1549 ter gelegenheid der intrede van Filips II.

éen ware heerlijkheid. Van hier juist, van op het hoekje van den Poesjenellenkelder, *moet* men dezen aanblik genieten : links het over- en overschoone *Schepenhuys*, in gothischen vlamstijl, een fantazie van de elegantste ornamentmotieven, die men zich denken kan, ons terugvoerend tot 1620 en voortreffelijk gemeubeld door M. Van Herck ; daarnaast het trotsche *Brouwershuis, In de Krone*, in *renaissance-stijl*, met zijn mooie fries, voorstellende den arbeid in » *den kam* » ; dan de ouderwetsche winkel *In de Ark van Noach*, en de smaakvol en rijk versierde meubelwinkel van poirter Jan de Visser ; daarna, vlak tegenover ons, te midden van een hoogen muur, de stadspoort ; verder meer naar rechts toe, eerst eenige oude gothische woningen met houten gevels, alleraardigst gebeeldhouwd en beschilderd ; nog verder, het tooneel voorbij, *het Huys van den Marckgraeve*, schier puriteinsch in den soberen eenvoud van zijn Vlaamschen renaissance- stijl ; eindelijk, geheel rechts, de kapel, omgeven van en heel groot opgroeiend door een tros kleine, kleinere en allerkleinste huisjes, die er zoo tegen aan geworpen zijn.

En al die mooie steenen huizen — en huisjes — zij verrezen, zooals reeds hooger gezegd werd, in werkelijkheid eertijds in deze of gene wijk onzer stad, of ook wel — een enkelen keer — van Mechelen of Brugge. Thans, alzoo vereenigd, maken zij uit een uiterst leerrijke synthesis, een bewonderenswaardige staalkaart van al de bouwstijlen, vroeger in deze gewesten in eer.

De illuzie is volkomen ! De kleur van den rooden steen moge hier en daar nog wat helrood, die van het arduin nog wat zuiverwit zijn : laat het maar even nog een paar maal zomerregenen over dat

alles, en *blinken* zullen zij, die huizen, van echten, onvervalschten ouderdom.

Treden wij nu even, van de plaats waar wij stonden, vooruit tot het midden der markt, en keeren wij thans het openluchttooneel den rug toe, dan staan wij vol bewondering vóor het prachtige gothische stadhuis.

Vooral het hoofdgebouw met zijn door vier zitleeuwen bekroonde stoep, zijn op gouden grond aflossende madonna boven de deur en zijn met adelaren bestreken torens, maakt een heerlijken indruk.

Het beste echter moet ik nog bespreken. Het zestiendeeuwsche leven openbaart zich, met al zijn bedrijvigheid,in en rond dit kleine honderdtal gebouwen. Al die huizen blijven, zoolang de tentoonstelling duurt, ingericht tot winkels en ambachtswerkplaatsen van allen aard ; de bewoners zijn tegenover het komiteit verbonden zich te vertoonen in de pittoreske kleederdracht van den tijd ; stadsspeellieden doorloopen de straten, bespelende lang in onbruik geraakte instrumenten, als schalmei, sakebut, enz., de straten opvroolijkende met de vroolijkste deuntjes.

Ziedaar het kader, waarin het komiteit van Oud-Antwerpen ons het vooreeuwsche leven vóor oogen toovert. In den *Aenghenamen Hof* zullen wij de schietwedstrijden onzer oude gilden —,op een in open lucht opgetrokken tooneel de vertooningen onzer rederijkers,— in de kapel de uitvoeringen van madrigalen, koren, liederen, dansen en balladen onzer oude Nederlandsche toondichters —, in den Poesjenellekelder de naieve kluchten en hoogopgeschroefde drama's van het oude Jan Klaasen-reportorium bijwonen.

De koning, de gouverneur der Provincie, de ge-

meenteraad van Antwerpen, behielden zich de beschikking voor van eenige der voornaamste heerenhuizen van Oud-Antwerpen ; ook een paar adellijke families hebben er woningen betrokken.

Zes straten en straatjes : de Beurzen-, Hof- en Kapelstraat, de Keldersteeg en het Marktstraatje staan in verband met de Groote Markt, die een half hectaar grond beslaat. Het geheele grondplan bedraagt anderhalf hektaar. De voornaamste straten zijn 9 à 12 meter breed.

II.

Een kleine wenk aan allen, die Oud-Antwerpen bezoeken.

Laten zij vooral niet verzuimen Oud-Antwerpens grondgebied te betreden, zoo mogelijk de eerste maal onmiddellijk na de opening om 10 uren 's voormiddags, een tweede maal om half acht tusschen licht en donker, eindelijk en vooral te 10 uren 's avonds. Op die tijden is de begoocheling volkomen. Te 10 uren 's morgens verstoort de groote toeloop van moderngekleede menschen nog niet de harmonie der ouderwetsche stadswijk. Alleen middeleeuwsche kostumen verlevendigen op dat uur de straten met hun nog gesloten woningen. Dan worden krakend de vensterblinden en de halve deuren geopend ; de smid legt, op het hoekje van het Begijnhof, zijn gereedschap klaar ; de prachtig uitgedoste Turk stalt zijn Oostersche lekkernijtjes uit ; de aardige dienstertjes uit den *Aenghenamen Hof* staan gichelend op den dorpel, of fladderen, rood en geel en blauw, door den tuin ; de hellebardiers vatten post aan den ingang vóór de statige Kipperpoort....

Te half acht is het schouwspel niet minder be-

tooverend. In de zacht vallende schemering wordt het nog te felle rood en het te harde wit tot warmer bruin en zachter grijs en verkrijgen de steenen en huizen de stemmingrijke tint van oude etsen. Dan begint hier en daar een venster te leven bij de klaarte van het daarbinnen aangestoken kaars- of lamplicht; de onpoëtische kleederdracht der bezoekers hindert niet meer; er behoefde alleen op het torentje der St. Niklaaskapel geluid te worden, om den indruk — van het vreedzame insluimeren eener vooreeuwsche Vlaamsche stad — volledig te maken. Doch vooral ten 10 uren is het een onvergetelijk « historisch » moment! Het best zitte men dan vóór de deur van *Die Crone* naast den huize « *In de Arke van Noach* » en zie uit in de richting van *de Keldersteghe* en *de Borse*. Doffe tromslagen verneemt men achter *het Stadhuys*; een spookachtige vlammenschijn kleurt de zuilen der *Borse* geel en rood, en nu verschijnen de stadsknechten, de hellebaarden op den schouder, voorafgegaan door fluitblazers en tromslagers en gevolgd door fakkeldragers, op de Groote Markt. En terwijl, door honderden gevolgd, de kleine schaar de huizen langs treedt, leven, bij het hoogdansend fakkellicht, beurtelings al de gevels een oogenblik op, om daarna weer in te slapen. Enkele oogenblikken later verschijnt de schaar, in denzelfden geheimzinnigen gloed, aan den ingang van het Begijnhof, en defileert, het hoekje langs van *Het dorstighe Hert,* terug naar de stadspoort. En men gaat henen, het oog nog verblind door den glans van een bij tooverslag tot levende werkelijkheid geworden *Nachtwacht* van Rembrandt.

III.

Een der voornaamste attracties, binnen Oud-

Antwerpen is ontegenzeggelijk de reeds hooger vermelde Poesjenellenkelder.

Geen vriend van gezonden, populairen humor, geen liefhebber van het ronde, gulle, volgens Wildenbruch « *heilige* » lachen, geen « *student* » in foklore of zedenkunde, mag verzuimen, deze aantrekkelijkheid te bezoeken.

Wat voor Parijs zijn of waren de *Mirliton* van Aristide Bruant of *Le Chat noir* van Salis, dat is, sedert onheuglijke tijden, voor de onverbasterde Sinjoren uit het Schipperskwartier, de beroemde en beruchte *Poesjenellenkelder* uit het pittoreske Reepstraatje naast het op de volksverbeelding werkende *Slacht-* of *Bloedhuis*.

De *echte poesjen* of poppen uit den *echten* poesjenellenkelder doen spelen de *echte* stukken van 't eigen en overbekend repertorium in *echt*, onveranderd poesjenellenvlaamsch, — dat was het doel van het viertal vroolijke Vlaamsche jongens, die in Oud-Antwerpen dit volkstheater « ondernamen » Ik zeg : in *echt* poesjenellenvlaamsch ! Immers, evenals de *Comédie française*, evenals elke troep die zich respecteert, houden de Antwerpsche « poesjen » er eigen tradities op na. De ridders Malegijs en Valentijn, de Wildeman Ourson, Vivien en Picavia, de Reus, de kleine sluwe Spitom, de koddige Snoef, en hoe zij allen mogen heeten, zij drukken hun gewaarwordingen uit in een bijzonder *jargon*, dat geen « bewonderaar » van hun zeer speciale kunst voorzeker zou willen.... missen.

Als Spitom den Reus als volgt aanspreekt : « mijnheer denn Reus,mag ik dé-j-eer hebben u eenen roomer wijn komen té-j-offrrreerrren ?» Dan antwoordt de aldus aangesprokene met donderende stem : «Neden, verrrmallledijde ! Ik drrrink niks als gesmolten loo(ë)d »?

En als Valentijn zijn broeder in het „ Woud zonder Genade „ terugvindt, dan antwoordt deze hem op zijn vraag : *Kalleminor* ! *Varewcskasachinabubber* ! „ Men ziet het : echte wildemanstaal !

Ongemeen rijk, zoo rijk als ouderwetsch, is het repertorium der Antwerpsche Jan Klaasen. Vooral de *Arturromans* en de *Duizend en één Nacht* leverden de stof tot de meeste drama's, die het uitmaken. Over sommige stukken wordt *weken lang* gespeeld. *Alladijn en de Wonderlamp* speelt ongeveer een volle maand. Het stuk bestaat uit een dertigtal *schuifkens* (akten), en elken avond wordt enkel één *schuifken* gespeeld.

De poppen zelf en ook de tooneeldecoraties zijn zeer eigenaardig. In den kelder zijn o. a. voor een spotprijs zeer fraaie fotografieën te krijgen van eenige der meest beroemde momenten uit de populairste stukken.

Met het oog op de in oud-Antwerpen te geven vertooningen zijn, overigens, bijzondere schikkingen genomen. De vertooningen, vier daags, duren niet langer dan een half uur en ook speciaal voor deze reeks *geschreven (!)* GEWROCHTEN (!!!) worden voor 't voetlicht gebracht.

Zoo worden onder andere verwacht parodieën op eenige meesterstukken der wereldliteratuur, o. a. : *Manke Beth* of *De vrouw die haar handen wascht met bloed*, *Atello* of *De moord van Finetiën*, en *Ommelette* of *De Zot van Denemerken.*

De kelder zelf is overigens een echt muzeum in zijn soort ! Door artisten, die in hun verregaande nederigheid niet ééns bekend wilden worden, zijn daar muurschilderijen uitgevoerd, welke geen vriend der plastieke kunst mag verzuimen te bewonderen. Echte *fin-de-siècle*-mannen, deze ongenoemde.... meesters !

Veropenbaringen zijn vast hun.... taferelen, die — in allen ernst zij het hier uitgesproken — wel geschikt lijken om, ook na Von Uhde en Béraud en Leo Frédéric, een nieuwe en onverwachte revolutie in het behandelen van bijbelsche onderwerpen te weeg te brengen.

Met Vosmaer schijnen deze symbolisten, — of hoe zal ik ze heeten ? — er van overtuigd :

" Sagen van Israël,
" ouden, ideeënverbeeldenden tijden
" ontsproten,
" onzen, den beeldzin ontsluierenden tijd,
" ontvouwt zich uw zin ".

" *Den zin* " nu van de oudtestamentische mythen van Adam, Eva en den eersten val en van Abel en Kaïn, op geheel nieuwe wijze hebben zij hem hier in twee, *à la manière des primitifs* in effen, platte tonen uitgevoerde, uiterst.... naïef geteekende tafereelen, *ontvouwd*.

Links van het tooneel, waarvan de voorhang het oude spel van " *Joppa Sinjorken* " voorstelt, ziet men, als synthezis van *het spel van Sinne*, Adam en Eva, etende, door de slang overtuigd, de vrucht van den boom des levens. Daarnaast het opschrift :

" Het menschdom zal er lang om zuchten !
" Hier wordt vertoond de klucht der kluchten."

Rechts — synthesis van *het abele spel* — den eersten moord, zoo voorgesteld, dat de reusachtige Kaïn, o onverwachte.... *revanche*, door een schralen, teringachtigen Abel met een herderschup wordt doodgeslagen. Daarnaast het mooie rijm :

" Abominabel
" Wordt Kaïn hier vermoord door Abel ! "

De hoofden — echte karakterkoppen — van Abel,

Kaïn, Eva en vooral de slang — een soort *Gigler* met pikzwart haar *à la Capoul* en mooi krullend snorretje — zijn vooral merkwaardig.

Ik geloof niet, dat de driejaarlijksche tentoonstelling van schilderijen, op eenigen afstand van O. A. geopend, een enkel meesterwerk bevat, dat zoozeer in den smaak valt van.... het " konstminnend " publiek als de bewuste kelderfresco's. Een " *succès d'hilarité* " zonder weerga, een succes, dat zich niet zal beperken binnen de enge grenzen van het kleine België, maar reeds van heden af *internationaal* kan genoemd worden. Tal van dagbladreporters, immers, schreven voor hun bladen de voornaamste opschriften af ; verscheiden medewerkers van geïllustreerde periodieken *croqueerden* den abominabelen moord van Kaïn door Abel of het tooneel van Eva met het serpent.

O ! Deze paradijsche familie ! Met welke verbazende geschiedkundige wetenschap zijn deze voorwereldlijke typen geteekend ! Adam en Eva zien er uit als twee roodhuiden, en toch hoort Kaïn onmiskenbaar tot het blanke ras, terwijl Abel — ja, wáar dezen te huis gebracht ? — tot een nog niet ontdekt, tot het chocolaadkleurige ras behoort. In 't opzicht der lichaamsvormen doet Abel onweerstaanbaar denken aan den oermensch, door Vogt in een zijner werken hypothetisch beschreven !

Schitterend was de openingsvoorstelling, daags na de opening der tentoonstelling gegeven.

Opgevoerd werd een opzettelijk voor de plechtigheid (!) geschreven historisch drama *in vijf schuifkens* : Het Wonderjaar van Antwerpen.

Wie Concience's eerstelling las, herinnert zich deze ultraromantische geschiedenis : Godmaart en de Geuzen in de herberg van Moeder Schrikkel in het Peeter Potstraatje, zwerende op den heiligen bijbel hun stad

van de tyrannij der Spanjaarden de verlossen ; de edele Lodewijk, *nu* Lowieken geheeten, de verloofde van Godmaarts dochter Geertruide, wordend van een aanhanger der Spanjaards een vurig vaderlander ; de valsche Valdes, wiens liefdebetuigingen door Geertruide zijn van de hand gewezen, den ouden Godmaert overleverende aan de Inkwisitie ; verder de beeldstormerij te Antwerpen, en wat dies meer.

Al de oogenblikken van allerhoogste dramatische spanning vermelden, welke dit meesterstuk van gewilde opgeschroefdheid oplevert, gaat niet aan.

Geheel alleen slaat een der personages, gewapend met een knots, die, uit de verte bekeken, er uitziet als een heerlijke metworst, geheele benden Spanjolen neder, en, wanneer de dooden dan tot een hoop opgestapeld liggen, en de in de hand klappende toehoorders ,,bis" roepen, dagen telkens nieuwe drommen op, die allen ,,van hetzelfde laken . . . . een broek krijgen !"

Eilaas ! Bij 't einde van het vierde schuifken blijft geen enkele personage nog levend over, zoodat de hoofdregisseur, daar toch 5 *schuifkens* beloofd zijn, zijn leuken kop even vertoonend mededeelt : ,,*Mavraven en mainhieëren, al de persoonen zen dood* ! *Het refde scheufken kan dus geen pleuts hemmen*".

Allerkostelijkst zijn de onderbrekingen, welke het ,,géjeerd publiek" zich telkens permitteert. Aarzelt een der poppen wat lang vóor het voetlicht te komen, dan gaat het er van een roepen : ,,Waar blijft die luiaard wel !" of : ,, Hij is zeker nog aan zijn toilet bezig", of nog in echte poesjenellentaal : ,,Laat hem verschijnen, den booswicht !" Deze bij-vertooning *in de zaal* is niet zelden buitengewoon interessant voor het leeren kennen van den Antwerpschen humor. Ook dáarop past het boven het tooneel aangebrachte : ,,Uyt de reden kent de seden", ja, zelfs ook deze ande-

re oude spreuk : „ *Uylen broên uylen !*" Die eigenaardige, vaak grofgezouten, droogkomieke, maar altijd *rake* op- en aanmerkingen kenschetsten, inderdaad, te allen tijde de onverbasterde Sinjoren.

Opmerkenswaardig is het voetlicht, dat al moeilijk primitiever kon : een zestal oordjeskaersen, vastzittend in evenveel aardappelen, smokend en pinkend dat het een lust is.

De schermen zijn in 't geheel niet kwaad. Enkele — van de beste — stellen hoekjes uit het vroegere Antwerpen voor. o. a. het Steen, het Slachthuis en de Kipdorppoort.

Allerleukst, het blijkbaar naar de lamp riekende gewrocht van een echt *pince sans rire,* is het *reglement.* Een der artikelen luidt : *jonge dames worden aanzocht den jeune premier niet in de oogen te kijken ; de jongen wordt er onwel van !* Een ander : „ *Wie vecht, vliegt buiten*". Een derde : *Memmen* (d. i. voedsters) *en portemonnaies, tutterflesschen* (d. i. zuigflesschen) *en ridderorden, zuigelingen en zure gezichten af te leggen in den vestiaire !*

Heel leuk ook is de vingerwijzing, doelende op deze eigenaardigheid van vele Belgische theaters, dat in het sous-sol drank- en zelfs eetzalen zijn ingericht : *De caveau is boven.*

Verder verdient nog te worden gelezen de rijke keuze van berijmde en onberijmde opschriften, overal op het gewelf aangebracht.

Op een buis, dicht bij den ingang, leest men :

« Deze en es gheene gasbuyze ; sij moet noch uytghevonden werden. »

Elders leest men uit Cats : « Oordeelt niet of 't eynde siet », of nog : « Liefde schiet pijlen over hondert mijlen », en zelfs deze vermaning tot deugd : « Waeckt ende sijt nuchteren, want de Duyvel dwaelt om u,

soeckende wie hij verslinde. »

Kortom, om een Belgisch woord te gebruiken : *une zwanze dans les grands prix* ! een moppenwinkel van allereerste gehalte, een gelegenheid tot lachen zonder weerga en een overwelkome verpoozing van al het ernstige, wetenschappelijke en geleerde, dat de andere afdeelingen in zoo ruime mate te zien geven — ziedaar den Poesjenellenkelder, de ware *great attraction* binnen Oud-Antwerpen.

Is O.-A. nu een droom en een schoone droom, weldra zal het als het ware worden tot bezielde, levendige werkelijkheid. Heden reeds mooi als kader, wordt het alsdan een ongeëvenaard *tableau vivant !* Thans dood en zielloos nog, of althans alleen als *stilleven* levend, zal het, op *die* dagen, volop leven en bewegen, handelen, spreken en zingen, en worden tot een les in de geschiedenis van het voorgeslacht, waarbij zelfs het mooist geleerde verhaal zal moeten verbleeken : dan, namelijk, wanneer deze of gene epizode uit de geschiedenis der Scheldestad alsdan in den vorm van optocht, tornooi, landjuweel zal herdacht worden.

Doch, nog zooveel ware er over O. A. te zeggen ware ons bestek maar wat grooter ! Over de uithangborden, schilden en opschriften alleen ware een lezens waardig stukje te schrijven !

Voor de aardigheid veroorloof ik mij een paar dezer opschriften mee te deelen.

Op 't schild van een kapper en barbier leest men :

Bij Karel Ducheyne alhier —
Perrukier, sirurgijn en de barbier,
Scheert men de menschen met seep ende fatsoen !
Daar zijn er die het sonder één van beyde doen.

Ziehier het opschrift van den winkel van den tooneelschrijver en discipel van Sint-Crispijn, G. De Lattin :

Hier is 't in 't Schoentje, lyk gy siet,
De schoenen maeckt men u voor niet,

't Leêr alleen moet gy betaelen
Als gy se naest de Borse komt haelen,
En sterck syn sy, ende oock schoon !
Want draegt gy se aen uwen hals ten toon,
Dan kunt gy er wel negen jaren
Goed mee vaeren.

Thans volge hier nog — voor de aardigheid — een der berijmde plakkaten, welke *de bestieringhe* voor den Poesjensellenkelder — ditmaal in nieuw Nederlandsch — aan de deur van den beroemden kelder heeft opgehangen :

Allen, die van lachen houdt,
Rijken en armen, jong en oud,
Simple borgers, prinsen van 't bloed,
Hier is 't — dat gij wezen moet !
Eerst, geschilderd op elken muur,
Ziet gij hier menig vreemd postuur :
Boven de « scheen » een spotlachenden gek,
Adam en Eva en Moentje Pek,
Kaïn, door Abel deerlijk vermoord,
Voorts rijmen en spreuken, nooit nog gehoord,
Rijmen van vrouwen ende van min,
Zoo konstig van taal en zoo diep van zin,
Dat, wie hier dom naar binnen gaat,
Verstandig weerkeert op de straat.
Wie hier niet komt en dit niet ziet,
Die sterft, voorwaar, van wijsheid niet !
Wie hier wel hoort en ziet, voorwaar,
Wordt borgemeester nog dit jaar !
Komt in dan, jonkers, meisjes djent :
't Kost heden twaalf en halven cent !

Ten slotte zij gezegd, dat O. A. er een eigen weekblad op nahoudt. Het verschijnt in de Plantijnsche drukkerij van poirter van Speybroeck, *Den Druyventros* en is getiteld : *Chronycke, synde de corte beschryvinghe van den Handel ende den Wandel in Oudt-Antwerpen, geschreven ende opghestelt door Methusalem Verhoeven*. Het bevat, benevens het relaas der feesten en banketten, tal van geestige anekdoten, meer dan éens toegeschreven aan gekende

poirters der wijk, verder liederteksten, het programma der op de Groote Markt te spelen stukken, de *besluyten ende reglementen* van de eereutfeste heeren leden van het Magistraat, en wat dies meer : een aandenken van O. A., dat zeker velen zal welkom zijn !

KEUZE VAN OUDE EN NIEUWE
VLAAMSCHE LIEDJES
die binnen OUD-ANTWERPEN
in den Poesjenellenkelder en de Borse
gespeeld en gezongen worden.

1. — Van 't Looze Visschertje. (*)

Des winters als het reghent.
Dan syn de paetjes diep. — ja diep.
Dan comt dat loose visschertje
Visschen al inne dat riet.
Met synen ryfstock, met synen stryckstock.
Met synen lapsack, met synen cnapsack,

ALLEN :

Met syne leire van dirre domdeire,
Met syne leire leirsen aen !
Dat loose molenarinnetje
Ghinck in heur deurtje staen. — ja staen,
Omdat dat aerdich visschertje
Voorby heur hene sou gaen.
Met synen ryfstock, met synen stryckstock.
Met synen lapsack, met synen cnapsack,

* De wijze van alle liederen, met een * aangeduid, vindt men in het *Nederlandsch Liederboek*, uitgegeven door het *Willemsfonds*. Gent, J. Vuylsteke.

ALLEN :

Met syne leire van dirre domdeire,
Met sijne leire leirsen aen !
» Wat heb ick jou misdreven !
Wat heb ick jou misdaen. — ja daen,
Opdat ick niet met vrede
Voorby jou deurtje mach gaen,
Met mynen ryfstock, met mynen stryckstock,
Met mynen lapsack, met mynen cnapsack,

ALLEN :

Met myne leire van dirre domdeire,
Met mijne leire leirsen aen ? »

« Ghy en hebt my niet misdreven,
Ghy en hebt my niet misdaen.— ja daen»
Maer ghy moet my drymael soenen,
Eer ghy van hier meught gaen
Met jouwen ryfstock, met jouwen stryckstock.
Met jouwen lapsack. met jouwen cnapsack,

ALLEN :

Met jouwe leire, van dirre domdeire,
Met jouwe leire leirsen aen. »

2. — Van 't Paterken. (*)

Daar ging een pater langs het land. (bis)
Hij nam een nonneken bij der hand,
Hei ! 't was in de Mei zoo blij,
Hei ! 't was in de Mei.

« Sa pater. gij moet knielen gaan. (bis)
Maar, nonneken, gij moet blijven staan,
Hei ! 't is in de Mei. » —

« Sa pater, spreid uw zwarte kap (bis),
Dat daar uw heilige non op stapp' :
Hei ! 't is in de Mei. » —

« Sa pater, geef uw' non een zoen : (bis)
Dat moogt gij nog wel driemaal doen :
Hei ! 't is in de Mei. » —

« Sa pater, hef uw nonneken op, (bis)
En dans weer vroolijk met uw pop ;
Hei ! 't is in de Mei. » —

« Sa pater, gij moet scheiden gaan, (bis)
Maar, nonneken, gij moet blijven staan,
Hei ! 't is in de Mei. » —

« Sa nonneken, wil nu kiezen gaan. (bis)
En neem een anderen pater aan ;
Hei ! 't is in de Mei. » —

« Sa nonneken, gij moet knielen gaan, » enz...

3. — Het Kwezelken. (*)

Zeg, kwezelken, wilde gij dansen !
Ik zal u geven een ei. —
Wel neen ik, zei dat kwezelken,
Van dansen ben ik vrij.
'k En kan niet dansen,
'k En mag niet dansen,
Dansen is onze regel niet.
Begijntjes en kwezelkens dansen niet.

Zeg, kwezelken, wilde gij dansen !
Ik zal u geven een koe.
Wel neen ik, zei dat kwezelken,
Van dansen word ik te moè.
'k En kan niet dansen, enz.

Zeg, kwezelken, wilde gij dansen !
Ik zal u geven een peerd ! —
Wel neen ik, zei dat kwezelken,
't En is mij 't dansen niet weerd.
'k En kan niet dansen, enz.

Zeg, kwezelken, wilde gij dansen ?
Ik zal u geven een man. —
Wel zeker, zei dat kwezelken,
'k Zal doen al wat ik kan.
Ik kan wel dansen,
Ik mag wel dansen,
Dansen is onze regel wel,
Begijntjes en kwezelkens dansen wel.

4. — Reuzelied. (*)

Al die daer zegt : « de Reus die kom ! »
Zy liegen daer om.
Keere weerom, Reusken, Reusken,
Keere weerom,
Reuzegom !

Sa moeder, zet den pot op 't vier,

De Reus is hier.
Keere weerom, Reusken, Reusken,
Keere weerom,
Reuzegom!

Sa moeder, snijd 'nen boterham,
De Reus is gram.
Keere weerom, Reusken, Reusken,
Keere weerom,
Reuzegom!

Sa moeder, tap van 't beste bier,
De Reus is hier.
Keere weerom, Reusken, Reusken,
Keere weerom,
Reuzegom!

Sa moeder, stop nu maar het vat,
De Reus is zat.
Keere weerom, Reusken, Reusken,
Keere weerom,
Reuzegom.

5. — Jan, mijne Man. (*)

Jan, mijne man, zou ruiter worden,
Kon hij geraken aan een peerd!
'k Pakke den brandel uit den heerd,
Daar heeft Jan, mijne man, een peerd.
Hopsa, jonker Jan,
Die wel ruiter worden kan.

Jan, mijne man, zou ruiter worden,
Kon hij geraken aan een zaël!
'k Breek een ei, 'k geef hem de schaal,
Daar heeft Jan, mijne man, een zaël.
Hopsa, jonker Jan,
Die wel ruiter worden kan.

Jan, mijne man, zou ruiter worden,
Kon hij geraken aen 'nen toom!
'k Neem zijn hemde, 'k scheur den zoom:
Daar heeft Jan, mijne man, 'nen toom.
Hopsa, jonker Jan,
Die wel ruiter worden kan.

Jan, mijne man, zou ruiter worden,
Kon hij geraken aen een spoor!

'k Breke 'nen pot en 'k geef hem het oor.
Daar heeft Jan, mijne man, een spoor.
Hopsa, jonker Jan,
Die wel ruiter worden kan.

6. — Uitwykelingslied. (*)

Naer Oostland willen wy ryden.
Naer Oostland willen wy meê,
Al over die groene heiden,
Frisch over die heiden,
Daer is er een betere steê.

Als wy binnen Oostland komen
Al onder dat hooge huis fyn,
Daer worden wy binnengelaten,
Frisch over die heiden:
Zij heeten ons wellekom zyn.

Ja, wellekom moeten wy wezen,
Zeer wellekom moeten wy zyn,
Daer zullen wy avond en morgen,
Frisch over die heiden,
Nog drinken den koelen wyn.

Wij drinken den wyn er uit schalen.
En 't bier ook zoo veel ons belieft;
Daer is het zoo vroolyk te leven!
Frisch over die heiden,
Daer woont er myn zoete lief.

7. — De Minnebode. (*)

Daer zat een sneeuwwit vogeltje
Al op een stekendorentje.
Din, don, dyne.

« Wilt gy mynheer de bode zyn? »
— « Mynheer de bode wil lk zyn. »
Din, don, dyne.

Hy nam den brief in zynen bek,
Hy vloog er mede tot over 't hek.
Din, don, dyne.

Hy vloog er meê tot zyn liefs deur:
« En slaepje, of waekje, of zyt gy dood? »
Din, don, dyne.

— « 'k En slape noch 'k en wake niet !
Ik ben getrouwd al een half jaer. »
Din, don, dyne.

— « Zijt gy getrouwd al een half jaer,
Het dochte my wel duizend jaer..... »
Din, don, dyne.

8. — Liever.

Als alle bergen waren goud
En alle waatren wijn,
Dan wou ik nog, mijn lieveken,
Veel liever bij u zijn.

Want al het goud, hoe waard geschat
Hoe glanzend, schittrend hoog,
Is stof bij 't licht, dat my bestraalt,
Van uit uw lonkend oog.

Want al de wijn, hoe hoog geroemd
Door 't gansche wereldrond,
Is water bij hetgeen ik smaek
Op uwen zoeten mond.

9. — Van den Koekoek. (*)

'k Kwam lestmael in de groene wei.
Koekoek !
Ik vond den nachtegael aen d'een zy',
Koekoek !
De nachtegael zong op zyn best.
De koekoek riep al uit zyn nest :
Koekoek, koekoek, koekoek !

Terwyl dat deze vogel zong,
Koekoek !
Hoord' ik een stem die beter klonk,
Koekoek !
Een zoete stem die zong zoo fyn :
Het scheen een Venus-dier te zyn.
Koekoek, koekoek, koekoek.

Een paerken zong daer met plezier.
Koekoek !
En Cupido speelde op de lier,
Koekoek !

Hy speelde en danste een menuët,
De koekoek die riep altyd met :
Koekoek, koekoek, koekoek.

Want Cupido, dat aerdig kind,
Koekoek !
Hy schiet het wild, waer hy het vindt,
Koekoek !
Hy nam zyn pyltjen op het lest,
En schoot den koekoek uit den nest.
Koekoek, koekoek, koekoek.

De koekoek stierf daar in de wei,
Koekoek !
En in den nest zoo bleef een ei,
Koekoek !
En uit dat ei kwam binnen 't jaer
Een jongsken, schoon gelyk zyn vaêr.
Koekoek, koekoek, koekoek.

10. — De Goede Week.

's Maendags, en 's Maendags,
Dan ging ik om een pintjen, om een pintjen.
Ik dronk er twee, ik dronk er drij,
'k Dronk er tot vijf-en-twintig bij.
— Doen ze ? doen ze ? doen ze, Jan ?
Hebben zij dat gedaen ?
— Ja, zei Jan.

's Dinsdags, en 's Dinsdags,
Dan was het vastenavond, vastenavond.
Mijn wijf is op den toer gegaan,
En ik ging met een andere.
— Doen ze ? enz.

's Woensdags, en 's Woensdags
Dan ging ik om een kruisken, om een kruisken.
Wat wilt gij dat 'k een halven dag
Ga timmeren en buischen ?
— Doen ze ? enz.

's Donderdags, en 's Donderdags,
Dan was 't de dag van eten, dag van eten
Zij stelden mij al de beentjes voor,
En 't vleesch was afgeëten.
— Doen ze ? enz.

's Vrijdags, en 's Vrijdags,
Dan was 't de dag van slapen, dag van slapen.
Mijn wijf was uit kommeeren gegaan,
Mijn bed was nog te maken.
— Doen ze ? enz.

's Zaterdags, en 's Zaterdags,
Dan was 't de dag van renten, dag van renten.
Ik bracht geen enkel oordjen t'huis :
Wij vielen aan 't battementen.
— Doen ze ? enz.

's Zondags, en 's Zondags,
Dan was 't de dag des Heeren, dag des Heeren.
Dan deed ik mijn schoon hemdeken aan,
Daarop mijn beste kleeren.
— Doen ze ? enz,

11. — Van de Kleermakers.

De kleeremakers op hun feest,
Die hielden volle fooi !
Zij aten dan genegentig,
genegenmaal-negenmaal-negentig,
aan één gebakken vlooi.

En als zij hadden wel gesmuld,
dan dronken zij ook goed !
Dan dronken zij genegentig
uit éénen vingerhoed.

Maar drinken konden zij niet voort,
zij proefden veel te veel !
Dan sliepen zij genegentig
in éénen pijpensteel.

Des anderdaags, na diepen slaap,
konden zij 't bed niet uit !
Dan wierp de baas ze genegentig,
genegenmaal-negenmaal-negentig,
door een gebroken ruit.

12. — Een Bezoek in de Hel.

Ik Ging eens wandelen zonder gezel,
En zoo slenterde ik langs de hel.
En toen ik kwam vóór de helsche deur,
Kwam er een heel klein duivelken veur.

Dat duivelken zei : « 't Is hier kermisdag !
Ieder heeft hier vrij gelag ! »

's Duivels moeder, een koddig postuur,
Zette 'nen lekkeren koffie op 't vuur.
Ze bracht een fleschken roode likeur
En ze schonk mij in 'nen dikkop veur.
Ik — ik bedankte de leelijke prij,
En, verduiveld ! ze trok er een oogsken op mij.

Daar zat ook een duivelken met een pan :
Die bakte koeken voor alleman.
Ze waren zoo leelijk, beduimeld en zwart !
Ik kreeg er draaiingen van aan mijn hart !
Mijn maag — die keerde van walging om !
Ik gaf den duivel zijn koeken weerom.

Al dat gestoofd en dat gebraad
Scheen van buiten al heel delikaat.
Maar, als ik er dan een stuksken van at,
Kreeg ik twee ooren gelijk een kat.
Juist onder mijn rug, daar kreeg ik een staart :
Daarop reed er een duivel te paard.

Vandaar dan ben ik wat verder gegaan :
Ik vond me daar eenen schoenlapper staan.
Die trok er nen pekdraad door zijn huid.
Lucifer vroeg : « Wat voerde daar uit ? »
'k Heb er den schoenlapper fijn laten staan.
En ik ben er al haastig naar huis gegaan.

13. — Beiaardlied.

Muziek van Peter Benoit.

Dan mocht de beiaard spelen
Van al uw torentransen,
Dan mocht de grijsheid kweelen,
Dan mocht de jonkheid dansen. (bis)

Dan schiept gij, opgetogen,
Tot Prinsen, Vlaamsche steden,
Wie onder zegebogen
Op zegewagens reden. (bis)

Dan liet gij uw rondeelen
En kanten gevels glansen ;
Dan hieldt gij landjuweelen,
Dan vlocht gij lauwerkransen. (bis)

Dan spreiddet gij vóor d'oogen
Uw vrijheid, Kunst en Zeden :
Op allen mocht gij bogen,
Om allen werdt g'aanbeden ! (bis)

JULIUS DE GEYTER.

14. — HET LIED DER VLAMINGEN. (*)

Muziek van PETER BENOIT.

Waar Maas en Schelde vloeien,
De Noordzee bruist en stormt,
Waar vrede en kunsten bloeien,
De vrijheid mannen vormt.
Waar velden, wouden, weiden,
Als gaarden rijk beplant,
De weelde en vreugd verspreiden :
Dáar is ons vaderland.

Daar stijgen uit 't verleden
De Geus en Klauwaart op.
Zij hebben stout gestreden,
Verplet der vreemden kop.
Hun goed, hun bloed, hun leven
Met mildheid steeds verpand,
Om ons te kunnen geven
Het vrije vaderland.

o Nederland, o vrijheid,
Gij adelt ons gevoel,
Wij zweren ook met blijheid :
Uw toekomst is ons doel ;
Wij zullen, jonge scharen,
Steeds onzen plicht gestand,
Met hand en hart bewaren
Het heilig vaderland.

E. HIEL.

15. — MIJN MOEDERSPRAAK.

Muziek van P. BENOIT.

O moederspraak, mij lief als geen,
Diep roert m'uw zoet geluid !
Waar' ook mijn hart als staal en steen,
Gij dreeft den trots er uit.

Gij buigt mijn stijven nek zoo licht
Als moeder aan heur hart,
Uw vleien streelt me 't aangezicht,
En stil is alle smart.

Ik voel me nog een dartel kind :
Geen booze wereld meer !
Gij koost mij als een voorjaarswind :
Daar bloeit de vreugde weer !

Mijn oudje zegt mij nog : « Komaan. » —
En vouwt mijn hand : « Uw beê ! » —
En : « Onze Vader, » vang ik aan,
Lijk ik wel vroeger deê !

Dát voel ik diep, dát wordt verstaan ;
Zóo spreekt ons hartebloed ;
En hemelvrede waait mij aan
En weer is alles goed.

Mijn moederspraak, zoo rein en recht,
Gij tolk van 't oude diet,
Als bloot een mond « mijn vader » zegt.
Dat klinkt m'als englenlied.

Zoo heerlijk streelt me geen gezang,
Zoo kweelt geen nachtegaal !
En tranen vloeien langs mijn wang,
Gelijk de beek ten daal'.

KLAUS GROTH, vertaald door J. SABBE.

16. — De Vlaamsche Leeuw. (*)

Muziek van K. Miry.

Zij zullen hem niet temmen,
Den fieren Vlaamschen leeuw,
Al dreigen zij zijn vrijheid
Met kluisters en geschreeuw.
Zij zullen hem niet temmen,
Zoo lang een Vlaming leeft,
Zoo lang de leeuw kan klauwen,
Zoo lang hij tanden heeft.

De tijd verslindt de steden,
Geen tronen blijven staan,
De legerbenden sneven . —
Een volk zal niet vergaan.

De vijand trekt te velde,
Omringd van doodsgevaar;
Wij lachen met zijn woede:
De Vlaamsche Leeuw is daar.

Zij zullen hem niet temmen
Zoolang een Vlaming leeft, enz.

Hij strijdt nu duizend jaren.
Voor Vlaandrens dierbaar lot;
Nog blijven zijne krachten
In al haar jeugdgenot.
Als zij hem machtloos denken
En tergen met een schop,
Dan richt hij zich bedreigend
En vreeslijk vóor hen op.

Zij zullen hem niet temmen, enz.

Wee hem, den onbezonnen,
Die, valsch en volverraad,
Den Vlaamschenlleeuw komt streelen
En trouweloos hem slaat.
Geen enkle handbeweging
Die hij uit 't oog verliest;
En voelt hij zich getroffen.
Hij stelt zijn maan en briescht.

Zij zullen hem niet temmen, enz.

Het wraeksein is gegeven.
Hij is hun tergen moè!
Met vuur in 't oog, met woede
Springt hij den vijand toe.
Hij scheurt, vernielt, verplettert,
Bedekt met bloed en slijk,
En zegepralend grijnst hij
Op 's vijands trillend lijk.

Zij zullen hem niet temmen, enz.

HIPPOLIET VAN PEENE.

17. — DE NEDERLANDEN.

Wie is 't die van ons wil weten
Waar de Nederlanden zijn?
Aan de Lei of aan de Nethen,
Aan de Maas of aan den Rijn? —
Dáar, waar men in Zuid en Noord,
't Oude Neerduitsch spreken hoort.

Vroom en deugdzaan als de vaderen
Is het Nederlandsch geslacht ;
't Bloed. dat omvloeit door zijn aderen,
Houdt geen dwinglandij in pacht,
En der oudren eigen trant
Heerscht door heel het Nederland.

Met geen rijksgrens af te snijden,
Door geen spraaktoon uitgevaagd,
Heerscht, tot aan het graf der tijden,
Neerlands ongeschonden maagd
In heur uitgebreid gebied,
Dat van eeuwen Neerland hiet.

Ach ! wat al herinneringen
Hechten ons niet aan elkaar !
Tegen Spanjes hurelingen,
Vochten wij eens tachtig jaar.
Zoekt, of gij nog volkren vindt,
Waar m'als hier de vrijheid mint.

Vrijheid ! was de spreuk der ouden,
En nog wil 't de naneef zoo ;
Allen hadden 't ook onthouden
Tot op 't veld van Waterloo !
Dáar, bij der kanonnengloed,
Stroomde 't Nederlandsche bloed.

Schoon door 't lot vaneen gesneden,
Deelde zich de volksaard niet ;
Hier en ginds wordt God aanbeden
In het vrome Neêrduitsch lied.
Hier en aan den overkant,
Dàar én hier is Nederland.

Broeders, gij moet allen weten
Waar de Nederlanden zijn :
Aan de Lei én aan de Nethen,
Aan de Maes én aan den Rijn ;
Ja zoo ver men, onverbleekt,
Onverbasterd Neêrduitsch spreekt.

THEODOOR VAN RIJSWIJCK.

18. — Vlaanderen. (*)

Voor Vlaandrens gouden kusten
Klinke aller lofgeschal ;
Daar waar ons vaadren rusten
En 't nakroost wonen zal,
Waar moeder ons eens baarde
En opleidde aan heur hand....
O dierbaarst land der aarde,
O Vlaanderland !

Hier rooken geen vulkanen
Uit bergen hoop van kruin ;
Slechts heffen de eikenlanen
Zich boven veld en tuin.
Dat geeft u vaster waarde
Dan kolk en klippig strand,
O schoonste land der aarde,
O Vlaanderland !

Beroemd vóór duizend jaren
De heele wereld rond,
Om uwe vrome scharen
En vruchtbren akkergrond ;
Geen nabuur evenaarde,
In kunstmin en verstand,
Het roemrijkst land der aarde,
Ons Vlaanderland !

Geen vijand overheerde
Hier ooit het voorgeslacht ;
Der oudren koenheid weerde
Steeds list en overmacht ;
En 't kroost, dat nooit ontaarde,
Gedenkt der vaadren trant.
O dierbaarst ons op aarde,
O Vlaanderland !

Wel lijdzaam zijn 's lands kindren,
Maar geene dwinglandij
Mag hunne rechten hindren ;
O dát bezweren zij !
Wat m'eens zoo duur vergaarde
Blijft steeds het waardigst pand
Van 't vrijste volk der aarde,
In Vlaanderland !

Gij, Vader aller volken,
Verhoor ons hartebeê,
En deel ons uit de wolken
Uw milden zegen meê!
Gij, die ons immer spaarde,
Trek nooit uw vaderhand
Van 't vroomste volk der aarde,
Van Vlaanderland.

THEODOOR VAN RIJSWIJCK.

15. — NAAR MIJN VLAANDEREN WIL IK VAREN.

Muziek van K. MIRY.

Naar mijn Vlaandren wil ik varen;
Naar mijn Vlaandren wil ik gaan;
Voor het land der Artevelden
Voel ik mijnen boezem slaan.
Voel ik, bij het zoet herdenken,
Wat het dankbaar kind gevoelt
Voor zijn goede, brave moeder:
Liefde! liefde! nooit verkoeld!

Daar, in Vlaandren, woont mijn moeder,
Waar de schoone Schelde vloeit;
Waar, bij 't hed der klokke Roeland,
De oude vrijheidszucht nog gloeit.
Daar, in Vlaanderen, wrocht mijn vader,
Dagen, nachten voor zijn kind:
Vader, moeder, vrijheid, Vlaandren!
Heil u! heil u! teêr bemind!

Heil u, moeder! Heil u, Vlaandren!
Heil u beiden 't allen tijd!
Heil in 't uur van rust en vrede!
Moed, geduld, in nood en strijd!
O! Naar Vlaandren wil ik varen;
Naar mijn Vlaandren wil ik gaan;
Naar het land der Artevelden,
Dat in eeuwigheid zal staan!

TH. COOPMAN.